

УДК 636.7: 611.41: 611.428: 616.001.28

Л. П. Горальський

Д. В. Н.

О. Ф. Дунаєвська

аспірант

Державний агроекологічний університет

ВПЛИВ ХРОНІЧНОГО МАЛОІНТЕНСИВНОГО РАДІОАКТИВНОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ НА ПЕРИФЕРИЧНІ ОРГАНИ ІМУНОГЕНЕЗУ СОБАК

Результати досліджень показали, що при дії хронічного радіоактивного опромінення малої інтенсивності відбуваються зміни морфометричних параметрів сполучної тканини селезінки і лімфатичних вузлів (потовщення капсули, збільшення трабекулярного апарату) та зменшення білої пульпи, лімфоїдної тканини, що свідчить про розвиток у собак вторинного імунодефіциту.

Постановка проблеми

Становлення життєзабезпечуючих систем тварин, зокрема, імунної, відбувається в умовах інтенсивної дії на їх організм антропогенних факторів, що докорінно змінюють історично сформоване середовище [1]. Після аварії на Чорнобильській атомній електростанції радіація стала для нас звичним злом. Масштаб і характер впливу радіаційного забруднення буде ще багато десятиліть згубно впливати на людей, тваринний і рослинний світ.

Особливу небезпеку представляє хронічне опромінення, зумовлене радіонуклідами з великим періодом напіврозпаду (стронцій, кальцій та ін.) і тривалим періодом напіввиведення – близько 50-ти років (стронцій, радій). Враховуючи те, що створити штучно такі експериментальні умови неможливо, стає зрозумілим вся важливість вивчення особливості біологічної дії радіонуклідів на організм. Небезпека хронічного опромінення полягає у тому, що виявити пряму негативну дію на організм тварин практично неможливо [2].

Аналіз останніх досліджень

Проблема малих доз є до кінця не вирішеною. Малі дози можуть стимулювати окремих орган чи систему. Однак, якщо стимуляція тривала (місяці, роки), виникає ефект гіперстимуляції – гальмування. Слід зазначити, що постійна перенапружена робота системи внаслідок стимулюючої дії радіоактивного опромінення може призвести до порушення функцій системи чи організму або його трофічного переродження [3].

Завданням дослідження було з'ясування впливу хронічного радіаційного опромінення на організм собак, зокрема, органи імунного захисту, тому що саме імунна система одна з перших реагує на зміни в навколишньому середовищі, виробляє захисні механізми та забезпечує

гомеостаз. З метою вивчення впливу даного чиннику було проведено гістологічне дослідження селезінки та лімфатичних вузлів.

Матеріали і методи досліджень

Для досліду була сформована група статевозрілих безпорідних клінічно здорових собак, які народились і постійно утримувались в III-ій зоні радіоактивного забруднення м. Овруча (зі щільністю забруднення за радіоцезієм 5–15 Кі/км²). Контрольна група сформована за принципом аналогів в умовно чистій від радіоактивного забруднення зоні м. Житомира. Шматочки периферичних органів імунного захисту (селезінка та лімфатичні вузли) фіксували у 10–12 %-му розчині нейтрального формаліну. В роботі використовували гістологічні та гістохімічні методи досліджень [4, 5, 6]. Морфометрія параметрів гістоструктур проводилась згідно з рекомендаціями К. Ташке [7] і Г.Г. Автандилова [8]. Цифровий матеріал стастично обробляли за допомогою комп'ютерної програми "Microsoft Excel".

Результати досліджень

Сполучнотканинна основа селезінки собак утворена капсулою і трабекулами, які побудовані зі щільної волокнистої сполучної і гладенької м'язової тканини. Аналіз гістопрепаратів, зафарбованих за Ван-Гізон, свідчить, що у сполучній тканині селезінки домінують еластичні волокна. Від капсули у глибину органу відходять трабекули, у яких виявляється значна кількість кровоносних судин (артерії, вени). Найбільш розвинена капсула у воротах органу, через які проходять кровоносні та лімфатичні судини. Її товщина, як показали наші дослідження, має залежність від впливу на організм радіоактивного випромінювання. Так у собак, які народились і постійно утримувались на забрудненій радіонуклідами території, спостерігається збільшення такого показника з $62,53 \pm 2,19$ мкм у контрольних тварин до $85,17 \pm 1,36$ мкм у дослідних (табл.).

Таблиця. Морфометричні показники структурних компонентів сполучної тканини селезінки і лімфатичних вузлів собак (M±m, n=10)

Групи тварин	Селезінка		Лімфатичні вузли	
	товщина капсули, мкм	трабекули, %	товщина капсули, мкм	трабекули, %
Контрольна	$62,53 \pm 2,19$	$6,62 \pm 0,26$	$36,93 \pm 1,93$	$4,41 \pm 0,40$
Дослідна	$85,17 \pm 1,36$	$7,91 \pm 0,46^*$	$44,29 \pm 3,88^{**}$	$7,07 \pm 0,51^*$

Примітка: * P<0,001, ** P<0,05

Відсоткова частка трабекулярного апарату селезінки собак, які зазнали малоінтенсивного радіоактивного опромінення, була дещо збільшена і становила $7,91 \pm 0,46$ % у порівнянні з контролем – $6,62 \pm 0,26$ % (табл.).

Паренхіма селезінки побудована з білої і червоної пульпи. Біла пульпа – це комплекс лімфатичних вузликів. Вони розміщені у різних місцях паренхіми незакономірно. У центрі вузлика, зазвичай, виявляється реактивний центр, а периферично розташована мантійна зона. Клітинний склад лімфатичних вузликів селезінки різноманітний: лімфобласти, лімфоцити, макрофаги та ретикулярні клітини. Кількість лімфатичних вузликів на одиницю площі не зазнає суттєвих змін. Проте у тварин, що народились і виросли на радіоактивно забрудненій території, спостерігали зниження лімфопоетичної активності селезінки, про що свідчить зменшення відсотку білої пульпи у 1,3 рази у порівнянні з контролем ($5,17 \pm 0,20$ % та $6,83 \pm 0,39$ % відповідно; $P < 0,001$). Більшу частину паренхіми селезінки собак займає червона пульпа: $85,26 \pm 0,86$ % у контрольних тварин, у дослідних цей показник збільшується на 3,46 % і становить $88,21 \pm 0,24$ % ($P < 0,01$). Червона пульпа у обох груп тварин багата на артеріоли, капіляри, венозні синуси та клітини крові.

Сполучнотканинний остов лімфатичних вузлів має подібну будову щодо селезінки і складається із капсули і системи трабекул. Капсула оточує лімфатичні вузли зі всіх сторін і утворює потовщення в ділянці воріт. Від внутрішньої поверхні капсули усередину лімфатичних вузлів відходять перегородки – трабекули, які поділяються на хіларні і капсулярні. Хіларні відрізняються масивністю і наявністю кровоносних судин, вони глибоко проникають у внутрішню частину вузла. Капсула і трабекули складаються зі щільної сполучної тканини, в якій переважають колагенові волокна, між їх пучками містяться фіброцити. Відсоткова частка трабекулярного апарату лімфатичних вузлів у дослідних тварин відносно контрольних зростає (табл.).

Паренхіма лімфатичних вузлів ділиться на кіркову і мозкову речовини, між якими знаходиться паракортикальна зона. Більшу половину лімфоїдної тканини лімфовузлів у контрольної групи собак займає кіркова речовина ($57,24 \pm 1,18$ %), тоді як у дослідній цей показник має тенденцію до зменшення в 1,2 рази ($48,90 \pm 1,53$ %). Різкої межі між кірковою і мозковою речовинами не спостерігається. В кірковій речовині знаходяться щільні скупчення клітин, що називаються лімфатичними вузликами. Вони в обох групах тварин мають округлу або овальну форми та різноманітні розміри (малі, середні, великі). На зрізі між двома трабекулами виявляється переважно 1–2 вузлики. Середня площа одного вузлика у контрольних собак в 1,3 рази більша, ніж у дослідних ($0,12 \pm 0,002$ мм² і $0,09 \pm 0,004$ мм² відповідно, $P < 0,05$). Лімфатичні вузлики складаються з центральної, більш світлішої зони, утвореної переважно лімфобластами, великими базофільними клітинами, потім лімфоцитами та ретикулярними клітинами. Периферійна зона вузликів побудована з великої кількості малих лімфоцитів та інших властивих їй клітин, які щільно прилягають одна до

одної. В мозковій речовині лімфатичні вузлики практично відсутні. Відносна площа мозкової речовини у тварин дослідної групи має тенденцію до збільшення – $33,38 \pm 1,34$ % щодо $25,20 \pm 0,84$ % у контрольних.

Отже, дія хронічного радіоактивного опромінення малої інтенсивності призводить до змін у морфометричних параметрах лімфатичних вузлів і селезінки щодо тварин контрольної групи.

Висновки

1. Хронічне радіоактивне опромінення малої інтенсивності впливає на морфологічний стан та морфометричні показники селезінки і лімфатичних вузлів собак, що призводить до розвитку вторинного імунодефіциту.
2. Отримані морфологічні та морфометричні показники можуть бути використані для оцінки змін, які відбуваються у тварин внаслідок дії на організм малоінтенсивного опромінення.

Перспективи подальших досліджень

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні впливу хронічного радіоактивного опромінення на центральні органи імунного захисту (тимус, кістковий мозок).

Література

1. *Мажуга П.М.* Влияние факторов загрязнения окружающей среды на тканевые системы теплокровных // Современная эволюционная морфология. – К.: Наукова думка, 1999. – С. 227–243.
2. Некоторые вопросы действия малых доз ионизирующего излучения / *В.В. Ставинский, Л.А. Лебедев, А.В. Михеечев* и др. // Мед. радиология и радиационная безопасность. – 2003. – Т. 48, №1. – С.30–39.
3. *Колос Ю.О., Токарев М.Ф.* Вплив довготривалої дії радіоактивного опромінення на організм тварин // Вісник аграрної науки. – 1996. – №4. – С.28-31.
4. *Кононский А.И.* Гистохимия. – К.: Вища школа, 1980. – 278 с.
5. *Меркулов Г.А.* Курс патогистологической техники. – Ленинград: Изд. мед. литературы, 1961. – 339 с.
6. *Ромейс Б.* Микроскопическая техника. – М.: Иностранная литература, 1953. – 436 с.
7. *Таикэ К.* Введение в количественную цито-гистологическую морфологию. – Бухарест: Изд. АН СССР, 1980. – 191 с.
8. *Автандилов Г.Г.* Медицинская морфометрия. – М.: Медицина, 1990. – 384 с.